

Tohle je ta zkouška dospělosti?

Stanislav Zajíček si řekl, že už bude žít svobodně, a uspěl

□ LUCIE KAVANOVÁ / KRESBA PAVEL REISENAUER

Všechno to rozjela Dana. Vzpouru proti vládě, petici, soudy, nakonec i tu velkou výhru. Důvod byl ten, že i když u státní maturity dostala za jedna, nestáčilo jí to. Testy se jí zdály tak špatné, že se cítila podvedená. „Vůbec jsem nechápala, proč mám něco takového psát a co to řekne o mých znalostech,“ vzpomíná dnes. Osm let na gymnáziu slychala, že když se jí něco nelíbí, má se ozvat. Takže se ozvala. Na pomoc jí přispěchal člověk, který ji právě k takové odvaze vedl. A spolu s učitelem Stanislavem Zajíčkem vyrazili do boje.

Případ Magor

V řadě běloskvoucích dveří jeho kolegů nelze ty, které vedou do kabinetu učitele Zajíčka, přehlédnout – zdobí je rtěnkou psaný vzkaz „Děkujeme, 8. A.“, tablo loňských čtvrtáků i plakátky z divadelních představení, jež se studenty nacvičuje. V rohu kabinetu jednapadesátiletého pedagoga odpočívá kytara, knihovna přetéká knihami – čítanky střídají povídky od Poea i Jáchyma Topola. Ze stěny shlíží Václav Havel. „Čerpám z něj sílu. Vždycky sedím, dívám se na Václava a říkám si – měl bys být pracovitější,“ vysvětluje sportovně oděný muž s pronikavě modrými očima.

Právě sem, mezi tabla a knihy se před třemi roky přihlížela jeho studentka češtiny Dana Večerková, která právě dopsala státní maturitu. „Úplně to v ní vřelo. ‚Tohle je ta zkouška dospělosti?‘ ptala se mě našťvaně,“ vzpomíná Zajíček. Sám měl také vztek. „Jsem velmi ješitný na svoji práci a to mlhavé zadání jsem cítil jako výsměch.“ Rozhodl se tedy Daně pomoci. A vlastně i sobě. Už před lety si slíbil, že nebude nikdy mlčet, když ho někdo ponižuje.

„V ponížení jsem žil na můj vkus déle, než je zdrávo,“ říká Zajíček. A moment, kdy si ho uvědomil, dodnes ostře vyvstává v jeho paměti. Bylo mu čtrnáct a právě si v časopise Socialistického svazu mládeže Mladý svět přečetl legendární článek Pří-

pad Magor. Režim se právě chystal soudit básníka Ivana Jirouse a muzikanty undergroundových kapel a text měl být toho všeho předehrou, Zajíčka ale spíš než nenávistné soudy nepodepsaného článku zaujaly ukázky textů, kterými chtěl Mladý svět dokumentovat „ubohost a zvrácenost“ obžalovaných umělců. „Ty verše mě zaujaly,“ vzpomíná Zajíček. „Díky nim jsem pochopil, že je tu i jiný svět. Jirousova mystická, odvážná osobnost, která z toho článku vyvstala, mě naplnila nadšením.“

„Chyběla mi dravost a touha po moci, ale věděl jsem, že věci můžu měnit i jako pedagog.“

Postupně se začal seznamovat s disidenty a úzkostlivě prožíval, když jeho vzory končily ve vězení. V Uherském Brodě, kde tehdy žil, šířil různé petice za propuštění disidentů z vězení, později i manifest Několik vět. Odvahu podepsat Chartu 77 a naplno veřejně kritizovat režim prý však nikdy nenašel. „Příliš jsem se bál, že mě vyhodí ze školy a budu muset na vojnu nebo do vězení. Vnitřně mě to drásalo, žil jsem v pocitu ponížení, ale prostě jsem na to neměl, překročit tu hranici a stát se skutečně jedním z nich.“

A byla to právě touha dostat ze sebe ten pocit ponížení, že se nedokázal plně vyrovnat svým vzorům, která ho během revoluce vynesla do čela protestů v Uherském Brodě – i do České národní rady o rok později. V politice vydržel jen dva roky. „Chyběla mi ta dravost a nutná touha po moci. Zároveň jsem měl pocit, že měnit věci můžu i jako pedagog,“ vysvětluje. „Uvědomil jsem

si, že pokud ten život v celospolečenské lži a to ponížení, které mě jako teenagera a studenta provázelo, už nikdy nechci zažít, musím se pokusit, aby se u nás ta paměť neztratila. A že právě školství je cesta, jak k tomu mohu přispět.“

Kam tím směřujete?

Prošel několik brněnských gymnázií, až koncem devadesátých let zakotvil právě na Gymnáziu Matyáše Lercha. „Mám rád osobnosti, které se nebojí kritizovat – jen samolibý blb by chtěl žít bez zpětné vazby – a Standovi tedy síla ozvat se nechybí,“ říká ředitel gymnázia Petr Kovač. „Navíc je zapálený pro svoji práci, dokáže to na lidi kolem sebe přenést, a zároveň je věst k poměrně velké samostatnosti.“

Ostatně Zajíčkovy kritiky by se u Kovače člověk asi jen těžko dočkal. Byl to totiž právě Zajíček, kdo před čtyřmi roky rozpoutal vzpouru proti Kovačovu odvolání. Kraj se ho tehdy rozhodl odvolat kvůli údajným pochybením v účetnictví, Zajíčka ale zdůvodnění kraje neuspokojilo – podobně jako další kolegové se domníval, že šlo spíš o osobní averzi některých radních – a strhl celou školu k protestu. Vytvořil petici proti Kovačovu odvolání, uspořádal demonstraci a vtáhl do ní i studenty – shodou okolností jako první právě z té třídy, která se měla o rok později podílet na vzpouře maturantů proti ministerstvu. Studenti vyráběli plakáty, pomohli vytvořit webové stránky, jež o protestu informovaly, natočili o něm dokument. Kraj pod tlakem veřejnosti nakonec ustoupil a taktáž rada, která Kovače z funkce odvolala, ho ředitelem opět zvolila.

Zkušenosti z protestu studenti zužitkovali hned příští rok, když jim do klína spadly zpackané státní maturity. Našťvaná Dana tehdy nakonec napsala dopis tehdejšímu ministrovi školství Josefu Dobešovi. Stěžovala si na mlhavost otázek (řada z nich dovolovala více správných odpovědí, ale „úředně“ pak byla správná jenom jedna) a na to, že jeho úřad oficiálně nezveřejnil zadání, bez něhož se k maturitě

*Kantor
Ideál*

→ nemohli vyjádřit češtináři. Stížnosti maturantů tak mohli posuzovat pouze sami autoři maturity ze státního Cermatu a ti neustále tvrdili, že testy jsou v pořádku. Danin dopis podepsali i spolužáci, Zajíček a další učitelé. A poté, co ho pověsili na web, také dalších patnáct tisíc lidí. Ministr se ale odpovědět neobtěžoval – a jen přes média vzkázal, že testy byly v pořádku.

Na internetu tou dobou začala kolovat pirátská kopie zadání testu a češtináři po analýze dali studentům za pravdu: v zadání byly velké chyby. Když pak ministerstvo zveřejnilo výsledky státní zkoušky, začala média přinášet příběhy lidí, kterým špatná známka způsobená chybným testem zhatila plány na nástup do práce nebo na vysokou školu. V Daně, přestože sama měla za jedna, bublal vztek. „Bylo mi těch lidí líto, přišlo mi to strašně nefér,“ říká plavovlasá dívka s pevným pohledem. A tak poslala na ministerstvo proti výsledkům své maturity odvolání, kterým opět zpochybnila zadání. Zase však dostala vzkaz: Zadání bylo v pořádku.

Znovu se tedy vydala pro pomoc do kabinetu s Havlem a tably. Situace byla nová i pro Stanislava Zajíčka. Radil se tak dlouho s kolegy, až je napadlo, že by studenti mohli podat na ministerstvo žalobu. „Nikdy jsem žádnou žalobu nepodávala, ale byla to jediná naděje, jak dokázat, že se ministerstvo mylí. Pan profesor Zajíček nám s ní navíc hrozně pomohl,“ vzpomíná Večerková. Se spolužáky obeslali další signatáře svého dopisu, jestli se nechtějí k žalobě připojit – a pět statečných se ozvalo. „Většina spolužáků do toho nechtěla jít, asi s tím už nechtěli mít další starosti a možná se také báli, že by z toho mohli mít nějaké problémy. Nežijeme už ale v socialismu, říká jsem si – co mohlo reálně hrozit?“ kroutí hlavou studentka, která nezapře Zajíčkovu školu ani při rozhovoru s novinářkou, jež sama několikrát přerušuje zkoumavými otázkami. „Proč tu máte vytištěný tento do-

kument? Jak víte, že je ta letošní maturita lepší? Kam tou otázkou směřujete?“ ptá se sebevědomě. Na konci rozhovoru dnešní studentka mediálních studií zvědavě poprosí, jestli by se mohla podívat do novinářských poznámek s podklady k textu. „Zajímá mě, jak se novináři na rozhovor se mnou připravují,“ říká.

Sepsání žaloby a soudní stání běžně vyjdou na desetitisíce. Zajíček proto oslovil svého bývalého studenta, právníka Petra Holešínského, který žaloby připravil zdarma. Patnáct tisíc na soudní poplatky zase učitel obstaral u fondu založeného rodiči studentů gymnázia.

„Nejde mu o to naučit vás pouze slovní druhy, chce, abyste vyrostli v dospělé lidi, kteří vědí, co dělají.“

(Večerková)

Žaloba zopakovala požadavky, aby ministerstvo seznámilo maturanty s kompletním zadáním a jejich podrobnými výsledky a vyjádřilo se podrobně k jejich stížnosti na mlhavé znění testů. Městský soud v Praze dal studentům za pravdu, ministerstvo se ale odvolalo, a tak se spor táhl skoro dva roky. Až letos v lednu, když se žaloba dostala až k Nejvyššímu správnímu soudu, porota rozsudek potvrdila. Letošní maturanti i díky Daně Večerkové a Stanislavu Zajíčkovu zasedli do lavic s mnohem lepší municí – zadání dostali záhy po odezdání testů, pokud se jim nebudou líbit výsledky, musí jim je ministerstvo podrobně zdůvodnit a jejich případná

odvolání bude zkoumat nová, na Cermatu nezávislá komise.

Dospělí lidé

Zajíček by tedy mohl být spokojen. Tak úplně to však neplatí. „Něco se nám povedlo, ale státní maturita je pořád problematická – testuje hlavně formální stylistiku a to je podle mě chyba. Jazyk je ten nejdůležitější prostředek, který jako člověk mám ke spojení se světem. Pokud druháci běžně zvládají četbu v angličtině, na filmy se nejen dívají, ale umějí je i tvořit, píšou blogy, fotí – nelze je už češtinu učit stejně jako dřív. Chci svým studentům umožnit zdokonalovat se v co nejpřesnějším vyjadřování přes nová média.“

Podle slov studentů se Zajíček málokdy spokojí s klasickým papouškováním definic. „Nejde mu o to naučit vás slovní druhy a barokní literaturu, chce, abyste vyrostli v dospělé lidi, kteří vědí, proč něco dělají, rozumějí tomu, na jakých hodnotách stojí, a nehledají ve všem jen svůj vlastní prospěch,“ shrnuje Večerková. Učitel Zajíček se zaměřuje na dlouhodobější projekty, kde studenti třeba natáčejí filmy, musí se ptát lidí mimo školu, vytvářejí webové stránky a dělají prezentace. „Protože jsou z těch projektů zvyklí chovat se jako aktivní občané, jsou potom schopni i akcí, jako byl ten vzdor proti maturitám,“ komentuje to konzultant vzdělávacích institucí Oldřich Botlík.

A právě zde vidí Zajíček svůj další úkol – aby se nejen příští státní maturita, ale i celá výuka češtiny víc přiblížily nácviku praktického užívání jazyka. Díky maturitním protestům poznal další češtináře a společně nyní přemýšlejí, jak situaci zlepšit. „Každý stačí na něco jiného, o změnu toho, co nám vadí, se ale můžeme pokusit všichni,“ říká. „Stačí třeba občas zajít na zastupitelstvo nebo sepsat petici, když se nám něco nelíbí. I když to nevyjde, vždycky se to vyplatí – aspoň pak ti nahoře nemohou říct, že o naší nespokojenosti nevěděli.“ ■

↓ INZERCE

HYDE PARK ZELŇÁK

Cyklus besed pořádaných týdeníkem RESPEKT a deníkem MF DNES

Kdy: středa 29. května, 20.00 hodin

Kde: Kongresový sál Divadla Husa na provázku, Zelný trh 9, Brno

SRÁŽKA S POLITIKOU

Hostem Ivany Svobodové (Respekt) a Karla Škrabala (MF DNES) bude senátorka a bývalá ústavní soudkyně Eliška Wagnerová a senátor a prezidentský kandidát ČSSD Jiří Dienstbier.

